

Grutmastertoernoai Frjentsjer

Tongersdei en sneon

19 en 21 april 2012

Yn it histoaryske stedhûs, Raadhuisplein 1, Frjentsjer

Ynhâld

Ynhâld	3
Frysk damjen/Fries dammen	4
Dammen in de 16 ^e eeuw	4
Franeker, dammen en studenten	5
Botniastins	8
te Franeker	8
Alba Amicorum 1793, p144	9
Alba Amicorum p145	10
Damclub “De Rûge Wolf”	12
Programma Grutmastertoernoai Frjentsjer 2012	12
De winner fan 2011: Foeke Tiemensma	13
De Stipers	14
De Spilers	16
Taeke Kooistra út Hartwert	16
Marten Walinga út Waaksens	17
Tsjerk Wijbenga út Arum	18
Folkert Groenveld út de Jutryp	19
It Spylskema	20
It spyltempo (Fischer-systeem)	20
Einspultoernoai, 5 tsjin 5	21
Spelreglement Fries Dammen	22

Foar fragen kinne jim kontakt opnimme mei:

Marten Walinga, martenwalinga@hotmail.com
 0517- 469181 / 06-34561133
 Liuwe Westra, liuwe.westra@mensa.nl
 0517-469245

Opjaan foar it einspultoernoai by Liuwe Westra

Website “De Rûge Wolf” <http://www.fryskdamjen.nl>
 Website Dambond Fries Spel <http://www.friesdammen.nl>

Frysk damjen/Fries dammen

Dammen in de 16^e eeuw.

Fries dammen, ook wel 'Oer Alles' en Molkwerums dammen genoemd wordt al eeuwenlang in Fryslân zo gespeeld.

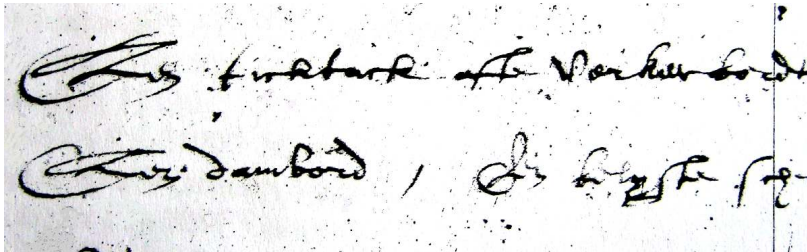
In de negentiende eeuw vinden we honderden advertenties in de Leeuwarder Courant van kroegeigenaren die damwedstrijden uitschreven voor het Friese damspel.

Voor 1800 zijn de bronnen beperkter en is er weinig terug te vinden over het dammen in Fryslân.

In de zoektocht naar de oudste verwijzingen van het damspel in Fryslân is er deze keer iets bijzonders gevonden.

In de boedelinventaris van de Leeuwarder medicus Johannes Wilhelimi Velsius van 19 januari 1601 staat namelijk al een dambord vermeld. Dit is de oudste verwijzing naar een concreet dambord in Nederland.

Hieronder de originele tekst:

Een triktark (lees triktrak) ofte verkeerbordt
Een dambord, een belijste schrijfleye

[Bron: Historisch Centrum Leeuwarden, microfilm Y13.]

Jhr. (Jonkheer) Johannes Wilhemus Velsius is omstreeks 1530 in Leeuwarden geboren en overleden in 1600 te Leeuwarden. Hij was van 1566 tot 1575 rector aan de Latijnse School te Leeuwarden en van 1567-1579 burgemeester van Leeuwarden

Tevens was hij advocaat aan het Hof van Friesland en omstreeks 1599 notaris.

Hij had een ‘natuurlijke’ zoon die hij in 1593 legitimeerde; dr. Johannes Velsius jr. (ca. 1578 – 1620), ook medicus en tevens mathematicus.

Hij werd in 1599 aan de universiteit van Franeker ingeschreven.

We kunnen er wel vanuit gaan dat beide heren in de 16^e eeuw ook tegen elkaar hebben gedamd.

Franeker, dammen en studenten.

Het damspel was ook zeker bij de studenten in Franeker niet onbekend.

In een oud album amicorum van het studenten koffiehuis

Botniastins uit 1793 vinden we meer over de koffiehuissspelen uit die tijd.

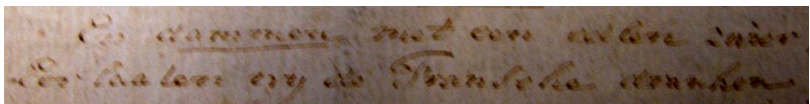

Het studentenkoffiehuis Botniastins had in ieder geval een *kolfbaan* en een *billard*.

En het titelblad is dan ook beschilderd met attributen van het “*kolf- en billard-spel*”.

In de teksten die door bezoekers zijn geschreven vinden we dat er ook werd *gekaart* en *gedamd*.

“*En dammen met een edlen zwier*”

[J Pierson Tholan, 6 maart 1786]

De gehele tekst van dit deel van het gedicht is:

*Eer raakt het rooken uit de mode
 Eer kaauwt men tondel voor tabak
 Een bok zal eer van basta zeggen
 En speelen uit de Gochelzak
 Eer ziet men groote boomen blaffen
 Eer zal een nagtuil dag op dag
 Met de kaarten één en dertig spelen
 Bij 't maaken van een braaf gelag
 Eer zal een hond 't omb'ren ^{*1} leren
 En dammen met een eedlen zwier
 Eer laaten wij de Fransche dranken
 Weer staan voor dun drieduitsch bier
 Eer zal een lugtbol ons doen rijzen
 Tot in 't middelpunt der aard
 Eer is een anker wijn zes zeven
 Geen stuiver of geen oortje waard
 Eer zal billard een nagtslot wezen
 En ieder queue een sleutelring
 Eer ooit dit aangename leven
 Uit mijn hoofd of harsens ging.*

*Fran. den
 6 maart 1786*

Noot ^{*1}: Omb'ren is een voorloper van het kaartspel bridge.

Botniastins te Franeker

En dit was het
koffiehuis van de
kasteleins Aen en Haye
Mulder in de 18^e eeuw.

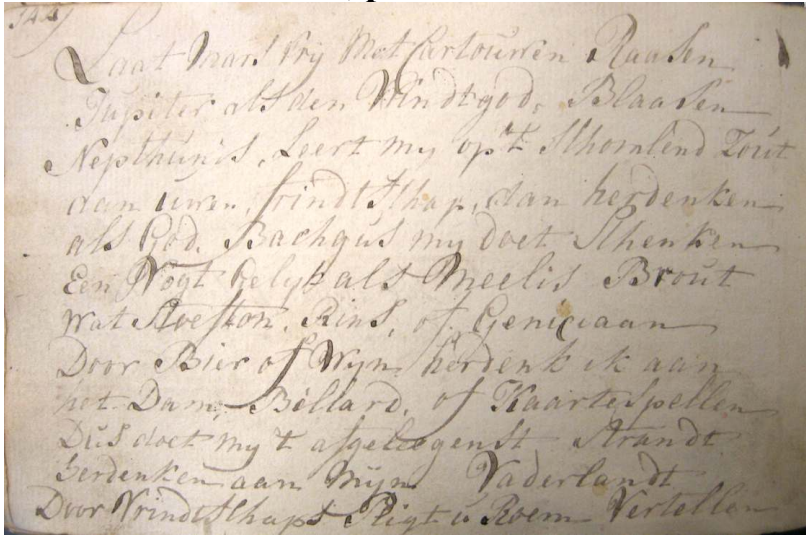

Dat er niet alleen studenten kwamen, blijkt uit twee pagina's geschreven door de luitenant ter zee, H.C. Tromp.

Ook hij schrijft over “Dam, Billard en Kaartenspellen”.

H.C. Tromp was rond 1800 inspecteur der divisie seinposten en heeft in deze zelfde tijd in het studentenkoffiehuis Botniastins vertoefd.

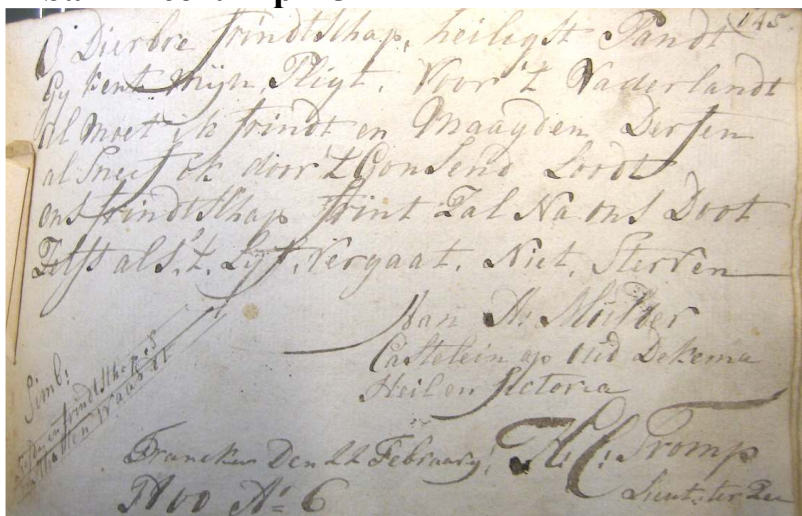
Alba Amicorum 1793, p144

De tekst van de eerste pagina luidt:

*“ Laat Mars Vrij met Cartouwen Raasen
 Iupiter als den Windtgod Blaasen
 Neptunus Leert mij op 't Schomlend Zout
 aan uwen frindschap dan herdenken
 als God Bachgus mij doet schenken
 Een Vogt gelijk als Meelis Brout
 wat Stoefton, Rins of Genuiaan
 door Bier of Wijn herdenk ik aan
 het Dam, Billard of Kaartenspellen
 Dus doet mij 't afgelegenst strandt
 herdenken aan mijn Vaderlandt
 door Vrindschaps Pligt u Roem vertellen “*

Alba Amicorum p145

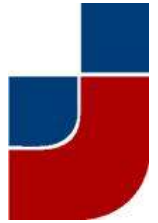
“ O dierbre frindschap, heiligst Pandt
 Gij kent mijn Pligt voor 't Vaderlandt
 al moet ik frindt en maagden Derven
 al Sneef ik door 't Gonsend Loodt
 ons frindschap, frint, Zal Na ons Doot
 Zelfs als 't Lijk vergaat, Niet Sterven. “

Aan A. Mulder
 Castelein op Oud Dekema
 Heil en Victoria

Franeker, den 22 Februarii
 1800 Ao 6 (dus: 1806)
 H.C. Tromp Lieut. ter Zee

Tot zover de geschiedenis van het damspel in Franeker.

AGRICOLA BOUW'75

Op'e Wâl 8
8721 GJ Warns
Tel. 0514-681413

<http://www.agricolabouw75.nl>

Damclub “De Rûge Wolf”

organiseert voor de vierde maal het “Grutmastertoernoai” in het oude stadhuis van Franeker.

Een stad waar al eeuwen Fries wordt gedamd en ook dit jaar weer het podium voor “Oer Alles” tijdens één van de belangrijkste toernooien van het damseizoen.

Wij wensen de spelers en de bezoekers een geslaagd toernooi!

Programma Grutmastertoernoai Frjentsjer 2012

Tongersdeitejûn 19 april:

- 19.00 Iepening fan it Toernoai troch Boargermaster Fred Feenstra.
- 19.15 Oanfang 1e omloop.
- 19.45 Skaakmatch tusken skakers fan Frjentsjer en dammers fan de Rûge Wolf.

Sneon 21 april:

- 9.30 Iepening.
- 9.45 Oanfang 2^e omloop.
Analyze troch Foeke Tiemensma.
- 13.30 - 14.00 Skoft.
- 14.00 Oanfang 3^e omloop.
Analyze troch Foeke Tiemensma.
- 14.10 - 17.00 Einspultoernoai 5 om 5.
- 17.00 – 18.00 Stiperssûpke mei útlis Frysk Damjen.
- 18.00 Priisútrikking en ynformele neisit.

De winner fan 2011: Foeke Tiemensma

Foeke Tiemensma, de Frjentsjerder dammer en winner fan ferline jier! Wie ea in betûfte dammer yn it Poalske Spul, no in matsjedoar yn it Fryske Spul.

Foeke Tiemensma sil dit jier tidens de partijen yn de boargemasterkeamer de spullen fan kommentaar foarsjen. Mei stipe fan de kompjûter sille de spile partijen djipgeand trochrekkene wurde, dit sil goed te folgjen wêze op in grut skerm.

Fansels meie de besikers ynheakje op it partijkommentaar fan Tiemensma.

Mear ynformaasje oer it Frysk damjen fine jo op:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Draughts>

<http://www.fryskdamjen.nl>

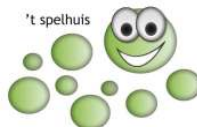
<http://www.friesdammen.nl>

<http://www.ludoteka.com>

De Stipers

www.huhtamaki.nl

www.spelhuis.com

Dambond Fries Spel
www.friesdammen.nl

Damklup “De Rûge Wolf”
www.fryskdamjen.nl

www.franekeradeel.nl

<http://www.juwelierkramer.nl>

<http://www.uitgeverijvanwijnen.nl>

Zilverstraat 4
8801 KC FRANEKER
Tel. 0517-394588

www.ablbouw.nl

kooistra-interieurbouw.nl/

www.narwal.nl

bouwbedrijf

Hiemstra

<http://www.bouwbedrijfhiemstra.nl>

Swaerderwei 31a

8851 EG Tzummarum

0518-481578

<http://www.budgetcam.nl>

Cameraverhuur

[AMSTERDAM](#) | [UTRECHT](#) | [ROTTERDAM](#)

BUDGETCAM HOTLINE : 020 - 6368868

<http://www.parcestate.nl>

Businesspark Friesland West 27C

8466 SL NIJEHASKE (Heerenveen)

0513-627050

www.deboeraccountant.nl

Kerkstraat 16, 8754 CS

Makkum (0515)232850

D. de Boer AA/CB

deBOER
accountant & belastingadviseurs

De Spilers

1. Taeke Kooistra (Frysk kampioen 2012)
2. Marten Walinga (Fluchdamkampioen 2012)
3. Tjerk Wijbenga (Winner pleatsings-toernoai Lollum 2011)
4. Folkert Groenveld (2^e plak kampioenskip Fryslân 2012)

Taeke Kooistra út Hartwert

Taeke Kooistra út Hartwert waard dit jier foar de 15^e kear kampioen fan Fryslân en liket de lêste jierren ûnferslaanber. Taeke mei der graach wat yn breidzje, makket moai spul en bliuwt op it boerd altyd gefaarlik.

Yn Frjentsjer hat er lykwols noch nea op it heechste plak stien en dêr leit foar Kooistra grif in útdaging.

Marten Walinga út Waaksens

Marten Walinga út Waaksens docht dit jier foar de fjirde kear mei oan it grutmastertoernoai troch it Frysk kampioenskip fluchdamjen te winnen.

Syn kracht leit yn it fluch en djipgeand analysearjen fan stannen, mar hy ferjit dêrtroch wolris de slachjes oan it opperflak fan it spul troch te sjen.

Hy hat al ferskate kampioenskippen op syn namme te stean, mar it is him noch net slagge om yn Frjentsjer earste te wurden.

Tsjerk Wijbenga út Arum

Tsjerk Wijbenga is der dit jier ek wer by. Mei oertsjûging wist hy it pleatsingstoernoai yn Lollum op syn namme te skriuwen.

Tsjerk is altyd al in posisjoneel sterke dammer dy de finesses fan it spul goed behearsket. Yn it einspul is Tsjerk ek in betûfte dammer, hy wûn earder al it einspultoernoai.

De heechste titels hat er noch net behelle, mar neffens ynsiders koe der meikoarten wolris in trochbraak oan komme.

Folkert Groenveld út de Jutryp

Folkert Groenveld hat him dit jier foar it earst pleatst. Hy hat him yn it ferline tige talein op de iepeningen en dizze iepeningen gearstald yn in moai boekwurkje. Yn it ferline ea begûn mei it Poalske spul mar al jierren dwaande om de bêste fan Fryslân te wurden yn it Fryske spul. Syn bêste prestaasje oant no ta is in twadde plak by de persoanlike kampioenskippen. It is lykwols noch mar in kwestje fan tiid dat Groenveld de titel pakt.

It Spylskema

Tongersdei 19 april:

1 ^e omloop:	Kooistra – Groenveld	(1 – 4)
	Walinga – Wijbenga	(2 – 3)

Sneon 21 april:

2 ^e omloop:	Wijbenga - Kooistra	(3 – 1)
	Groenveld – Walinga	(4 – 2)

3 ^e omloop:	Kooistra – Walinga	(1 – 2)
	Wijbenga – Groenveld	(3 – 4)

De earstneamde spiler spilet mei wyt en yn de lêste omloop moat der rieden wurde om de kleur fan it hout.

It spyltempo (Fischer-systeem)

Foar de partij hawwe de spilers 90 minuten en by eltse set 30 ekstra sekonden.

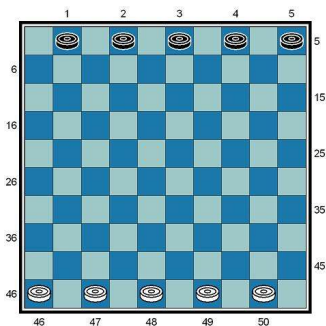
By lyk eindigjen fan spilers wurdt der ûnderling 1 spul damd mei tsien minuten op 'e klok plus 5 sekonden per set.

De spilers spylje dan mei de oare kleur.

Mei tank oan de Stipers: Gemeente Franekeradeel, Dambond Fries Spel, Damklub “De Rûge Wolf”, Agricola-Bouw75 Workum, Bouwbedrijf Hiemstra Tzummarum BV., Huhtamaki, 't Spelhuis Bolsward, ABL-Bouw Lollum, Uitgeverij van Wijnen Franeker, Juwelier Kramer Franeker, Parce-Estate, Budget Camera verhuur, Kooistra Interieurbouw Lollum, De Boer Accountant Makkum en Narwal Innovatie Waaksens.

Einspultoernoai, 5 tsjin 5

De winner fan ferline jier Tsjerk Wijbenga hat him dit jier pleatst foar it grutmastertoernoai en sil hjir dus net oan mei dwaan, alle kânsen foar de oare spilers!

Der sil damd wurde mei fiif tsjin fiif houtsjes, jo sitte dus gelyk yn it einspul. In soad soene sizze, dat wurdt meastentiids wol kamp, mar dat is dus net sa. Yn de foargeande edysjes wie kamp in útsûndering!

Mei in pear skiven kinne jo hjir priuwe oan de rykdom fan it Fryske einspul. Wa brekt it earste troch? En wa hat it measte tempo? Der kinne betiden moaie damslachjes yn breide wurde mar ek bliuwt it oppasje omdat damslach foar giet.

Hawwe jo in dam en skiven dan bliuwt it útsjen mei de trije sette-regel.

En mei beide in daam en noch in skiif op it boerd wurdt it útsykje hoe as jo dy twadde skiif der noch trochwrotte kinne en as dat al slagget dan moat it ek noch marris útmakke wurde yn de tastiene 7 damsetten... Al mei al spektakel mei in pear skiven op it boerd.

Der binne 6 omlopen en opjaan hoecht net. (It mei wol fansels) De spilers dy hjir oan mei dogge, wurde troch de organisaasje op sterkte yndield. Der is altyd in aparte klasse foar jeugd en bern, en dit jier foar it earst ek foar skakers!

De spullieder tidens dit toernoai is Liuwe Westra.

Spelreglement Fries Dammen

1. Het wordt gespeeld op een normaal dambord met honderd velden met het donkere veld linksonder.
2. Wit begint.
3. Een schijf mag 1 veld schuin vooruit worden geschoven.
4. Een schijf mag zowel vooruit als achteruit slaan in 8 richtingen (dus ook horizontaal en vertikaal)
5. Een schijf wordt een dam als het op de damlijn tot rust komt, er wordt dan een schijf bovenop gezet.
6. Een dam mag schuin vooruit en schuin achteruit worden geschoven zover dit mogelijk is.
7. Met een dam mag maar drie maal achterelkaar worden geschoven, daarna moet hij vrij worden gemaakt door een slag(eventueel met dezelfde dam) of door een zet met een ander stuk. Deze beperking vervalt wanneer men alleen maar dammen heeft.
8. Een dam mag ook in 8 richtingen slaan, de dam hoeft niet direct achter het geslagen stuk worden gezet.
9. Slaan is verplicht.
10. Meerslag gaat voor. Twee schijven hebben meer waarde dan 1 dam, 1 schijf heeft minder waarde dan 1 dam.
11. Damslag gaat voor, kan een dam en schijf een even grote waarde slaan dan is de damslag verplicht, anders gaat meerslag voor.
12. Pas na de slag worden de geslagen stukken van het bord gehaald.

13. Gedurende een slag mag wel vaker eenzelfde veld worden gepasseerd maar niet vaker een geslagen stuk.
14. Aanraken is zetten.
15. Wanneer een speler 2 dammen heeft en de tegenspeler 1 dam, dan heeft de speler maximaal 7 zetten om de partij te winnen, lukt dit niet dan is het remise.
16. De partij eindigt onbeslist(remise) wanneer beide spelers 1 dam heeft en niemand het kan winnen.
17. De partij is gewonnen wanneer de tegenspeler geen stukken meer over heeft of vast staat.

Succes met Oer Alles!

